

УДК 327 (477+478.9)

УЧАСТЬ І ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА МОЛДОВИ В ІНТЕГРАЦІЙНИХ ОБ'ЄДНАННЯХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ СНД)

Ірина Вишня

ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»
Україна, 01030, м. Київ, вул. Леонтовича, 5
e-mail: irynagladchenko@ex.ua

Україна та Молдова належать до держав пострадянського простору і з початку набуття незалежності прагнули зберегти, перш за все, економічні зв'язки з іншими колишніми республіками. Задля цього було утворено кілька інтеграційних об'єднань держав пострадянського простору, першим з яких стала Співдружність Незалежних Держав (СНД). Враховуючи сучасне геополітичне становище у регіоні та світі, пов'язане з російською агресією проти України, питання діяльності інтеграційних об'єднань на пострадянському просторі та участь у них України набуло у наш час актуальності. Встановлення закономірностей розвитку діяльності України та Республіки Молдова у рамках інтеграційних об'єднань на пострадянському просторі, виявлення їх найголовніших напрямків, здобутків і перспектив є метою даного дослідження.

На початок 2010-х рр. пострадянські інтеграційні об'єднання для Молдови й України включали у себе малоактивну Співдружність Незалежних Держав та Євразійський економічний союз [26, с. 127]. Саме ці ініціативи, їх поява та діяльність, становлять об'єкт нашого дослідження.

Зовнішньополітичну конкуренцію цим міжнародним організаціям, орієнтованим на об'єднання у межах пострадянського простору, для України та Молдови складали більш успішні проекти євроатлантичного простору. О. Шишкіна визначила кілька критеріїв для вибору Україною та Молдовою напрямку інтеграції. Це, по-перше, приклад для переймання ефективної моделі політичного та соціально-економічного розвитку; по-друге, можливість отримати значну фінансову підтримку для модернізації; по-третє, збереження національної ідентичності; по-четверте, прозорість цілей, можливостей і переваг [26, с. 130].

Прослідкувати етапи формування та розвитку СНД дають змогу документи, що містяться у Галузевому державному архіві МЗС України, а також на сайтах Єдиного реєстру правових актів та інших документів СНД і Вер-

ховної Ради України. Проблемою діяльності СНД цікавилася низка дослідників, серед яких варто вказати О. Шишкіну [26], В. Воробйова [2], А. Грозіна [4]. Побіжно у своїх працях торкалися питання участі України та Молдови у СНД З. Бжезінський [1] і В. Горбулін [3]. Втім, паралельний розвиток діяльності України та Молдови у рамках Співдружності та їх взаємодія наразі не є достатньо висвітленими. Тому предметом нашого дослідження є участь і взаємодія України та Молдови у Співдружності Незалежних Держав як одного з проросійських інтеграційних об'єднань на теренах колишнього СРСР.

Співдружність Незалежних Держав було утворено 8 грудня 1992 р. у Біловезькій Пущі за підписами новостворених незалежних України, Росії та Білорусі у рамках тоді ж ліквідованого Радянського Союзу. Метою нового міждержавного утворення проголошувалось взаємовигідне співробітництво у галузі політики, економіки, культури, освіти, охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, науки, торгівлі, у гуманітарній сфері й інших галузях.

Подальше оформлення нового міждержавного утворення на пострадянському просторі відбулось 21 грудня 1991 р. у м. Алмати, коли низкою нових незалежних держав, серед яких Україна та Молдова, було укладено декларацію, яка визначала мету та принципи Співдружності.

Держави, що постали на місці союзних республік, розглядали Співдружність як інструмент «цивілізованого розлучення», який допоміг би розбудувати незалежні держави, зберігаючи при цьому економічні зв'язки між країнами пострадянського простору. Пресекретар уряду Молдови І. Софроніє підкреслив неприйнятність для Молдови бачення СНД як відродження імперії [10, арк. 23-24]. Росія ж вбачала у СНД відродження Радянського Союзу у формі конфедерації, до якої входили б нові незалежні держави, у рамках єдиного економічного, політичного, інформаційного, гуманітарного та військового простору.

Це зауважує, зокрема, український науковець В. Горбулін, зазначаючи, що Росія з самого початку утворення СНД розглядала Співдружність як основу для створення федеративної держави у рамках колишнього СРСР [3]. А в Указі Президента РФ Б. Єльцина «Про затвердження стратегічного курсу Російської Федерації з державами-учасниками СНД» від вересня 1995 р. чітко вказувалось на те, що на території СНД «зосереджені наші головні життєві інтереси у галузі економіки, оборони, безпеки, захисту прав росіян, забезпечення котрих складає основу національної безпеки країни» [24].

У виступах офіційних представників РФ не раз лунали аргументи на користь визнання «полицейської» ролі Росії на просторах СНД. Так, міністр закордонних справ Росії А. Козирев, виступаючи у жовтні 1993 р. у Королівському інституті міжнародних відносин (Лондон, Велика Британія), запропонував ООН, НАТО й ОБСЄ «можливість розподілу тягаря миротворчої діяльності з Росією» шляхом створення міжнародного фонду «сприяння миротворчих зусиллям на території колишнього Радянського Союзу» та надання виняткового права Російській Федерації «наводити порядок» у вказаному регіоні із залученням спостерігачів із вищезазначених західних міжнародних організацій [7, арк. 230-231]. При цьому А. Козирев наголошував на нібито марній ідеї приєднання нових незалежних держав до НАТО, мовляв, «форсоване прийняття до Північноатлантичного союзу будь-якої нової країни» не допоможе «врегулювати, скажімо, конфлікт у колишній Югославії», а також вказував, що такий крок не зможе зміцнити довіру росіян до НАТО як стратегічного партнера Росії, що «не намагається відгородити її від решти Європи та той, що враховує її інтереси» [7, арк. 236].

Те, як Росія намагалась використати СНД в якості інструменту задля власних зовнішньополітичних планів, ілюструє лист Тимчасової місії України в ООН до Міністра закордонних справ України від 26 листопада 1993 р., в якому зазначається про випадки, коли делегація РФ на сесії ГА ООН з власної ініціативи скликала наради учасників СНД для обговорення та колективного внесення ініціатив, що фактично виходили від Росії. Таким «явочним порядком» Росія намагалась закріпити за собою роль фактичного лідера СНД [16, арк. 80]. Задля уникнення подібних ситуацій у СНД було запроваджено головування однієї із держав-членів Співдружності на основі ротації, від якої

у подальшому могли надходити такі ініціативи. А у вересні 1996 р. міністр закордонних справ України (разом із колегою з Узбекистану) видали декларацію з вимогою, щоб надалі зустрічі у верхах СНД очолював не Президент Росії, а щоб головування змінювалось [1, с. 147].

Республіка Молдова є членом СНД від 21 грудня 1991 р., а 8 квітня 1994 р. ратифікувала Біловезьку угоду з низкою застережень, зазначаючи, що планує притримуватись, перш за все, економічного співробітництва, виключаючи для себе взаємодію у військово-політичних галузях як таких, що не відповідають принципам суверенітету та незалежності Республіки Молдова, що свідчило про прагнення Молдови бути незалежною у виборі стратегічних партнерів [22]. Статут Співдружності Молдова ратифікувала 27 червня 1994 р. також із застереженнями, бажаючи утриматись від участі у питаннях колективної безпеки та військово-політичного співробітництва (абзац 9 статті 4 та статті 11, 12, 13, 14, 15, 30 та 31 Статуту СНД) [25].

Україна, хоч і була державою-підписантом Біловезької угоди від 8 грудня 1991 р., не входить і ніколи не входила до Співдружності та не ратифікувала Статут організації, залишаючись державою-учасником, саме через пункти, що стосувались військового співробітництва та колективної безпеки, означених у Статуті. Тобто, представники України не брали участі у роботі статутних органів СНД, а лише у координаційних інститутах Співдружності (Рада голів держав, Рада голів урядів, Координаційно-консультативний Комітет, Виконавчий Секретаріат та ін.) [16, арк. 34]. Таке специфічне визначення участі України у СНД було зумовлено тим, що вище керівництво України бажало відмежуватись від нав'язливої інтеграції до російського геополітичного простору. Тому формулювання «держава-учасник» мало на меті номінальну присутність України в інтеграційних проектах СНД і відкривало більш широку можливість для маневрів на інших зовнішньополітичних напрямках.

Україна також обстоювала право кожної держави-учасниці СНД самостійно визначати напрямки власної політичної діяльності у рамках Співдружності, змінювати форми участі у СНД або припинити цю участь взагалі, а також самій вирішувати, які угоди й інші документи у рамках СНД можуть бути нею підписані, а які ні [16, арк. 50].

З розпадом Радянського Союзу виникла нагальна потреба якнайшвидшого узгодження

питань з успадкованим від СРСР військовим потенціалом, у т.ч. і ядерним. Задля цього 11 держав-учасниць Співдружності 30 грудня 1991 р. у Мінську підписали угоду про Стратегічні сили, згідно з якою держави-підписанти визнавали необхідність об'єднаного командування стратегічними силами колишнього СРСР і збереження єдиного контролю над ядерною зброєю й іншими видами зброї масового ураження (що було особливо актуальним для України, зважаючи на розміщення на її території ядерної зброї). Проте Україна та Молдова розглядали цю угоду лише як проміжний етап на шляху формування власних збройних сил. Угоду так і не було втілено у життя – ніколи не існувало ні Командування Стратегічних Сил СНД, ні Головного командування Об'єднаних збройних сил СНД [19].

Іншою спробою об'єднати воєнні потенціали країн пострадянського простору став Договір про колективну безпеку (ДКБ) від 15 травня 1992 р. Україна з Молдовою не підписали цього договору, їх представники не входили до Ради міністрів оборони СНД. Це зумовлено прагненням України та Молдови самостійно визначати свою зовнішню політику й орієнтацією на інтеграцію з Європою. ДКБ ж передбачав можливість створення системи колективної безпеки у рамках СНД, що б зводило нанівець офіційні заяви Києва та Кишинєва про бажання тісніше співпрацювати з НАТО. Президент України Л. Кравчук під час виступу у штаб-квартирі НАТО від 8 липня 1992 р. зауважував, що створення військово-політичних структур по типу ДКБ на регіональному чи субрегіональному рівні можуть стати початком повернення до блокової системи [9, арк. 73].

26 травня 1995 р. у Мінську було підписано Договір про співробітництво у галузі охорони кордонів між країнами СНД і державами, що не входять до Співдружності. Ні Україна, ані Молдова не підписали цього документу, тому що згідно з ним передбачалась охорона т.зв. «зовнішніх кордонів», а кордони між державами СНД не були визначені як державні. Тому Україна, враховуючи важливість кордонів як атрибуту незалежності та суверенітету, підготувала та внесла на розгляд голів держав СНД більш прийнятну Угоду про співробітництво у прикордонних питаннях між державами Співдружності [11, арк. 42]; дану ініціативу підтримала низка держав, серед яких і Молдова. Відкинули Україна з Молдовою також ініціативу СНД щодо створення спільних прикордонних військ та їх єдиної інформаційної сис-

теми [18, арк. 21].

Найбільшу активність у рамках Співдружності Україна та Молдова проявили у економічних питаннях, адже планова економіка Радянського Союзу поєднувала між собою усі союзні республіки, і після набуття ними незалежності виникли економічні труднощі, пов'язані з встановленням державних митниць, валют, власного законодавства, що надзвичайно ускладнювало економічне становище нових незалежних держав. Особливо важкою економічна ситуація була у Молдові внаслідок здебільшого аграрно-сировинного спрямування її економіки та придністровського конфлікту – на сепаратній території, не контрольованій Кишинєвом, опинились найбільші індустриальні об'єкти держави.

Позицію Молдови щодо співробітництва у СНД окреслено у Концепції зовнішньої політики, прийнятої у лютому 1995 р. Згідно з нею, пріоритетним для Молдови у рамках СНД є розвиток двосторонніх відносин з Росією, Україною та Білоруссю [14, арк. 12]. Метою співробітництва у рамках СНД передбачалося подолання кризової економічної ситуації, розвиток економічних і комерційних зв'язків на принципах рівності та взаємної вигоди. Кінцевою ж метою цього співробітництва уряд Молдови бачив створення спільного економічного простору на принципах ринкової економіки. Тобто, Молдова ще раз підкреслила, що бачила свою участь у СНД лише з економічної точки зору; у жодних політичних «спільних просторах» у рамках Співдружності РМ участі брати не бажала.

У 1995 р. було навіть здійснено спробу утворити міждержавне Євроазійське об'єднання вугілля та металу у рамках СНД, метою діяльності якого стало співробітництво у створенні сприятливих умов для ефективного розвитку вугільної та металургійної промисловості. Україна та Молдова ратифікували угоду про створення об'єднання, причому Україна у застереженні наголосила, що рішення даного об'єднання носитимуть для неї рекомендаційний характер. Проте, зважаючи на низький рівень інтеграційних тенденцій у СНД, існувало міждержавне Євроазійське об'єднання вугілля та металу лише на папері й у жовтні 2002 р. оголосило про саморозпуск [21].

При цьому домовленості двостороннього характеру були більш ефективними. Так, у контексті розвитку міждержавних економічних відносин у рамках Співдружності у 1995 р. було укладено двосторонній протокол між

Україною та Молдовою про забезпечення пільгових умов перевезень швидкопсувної сільськогосподарської продукції і транзит через територію України до інших країн СНД [15].

Життєво важливим для існування нових незалежних держав стало питання отримання чи транзит через свою територію енергоносіїв. Через Україну та Молдову до країн ЄС проходять газопроводи, тому контроль за їх належним функціонуванням вигідний не лише державам-постачальникам і транзитерам, але й кінцевим споживачам. Задля врегулювання цієї проблеми Україна та Молдова долучились 3 листопада 1995 р. до Угоди про проведення погодженої політики галузі транзиту природного газу [23].

І хоча Україна та Молдова у СНД мали спільні цілі, підходи у них часто різнилися. Так, розбіжності виникли у питанні створення економічного союзу СНД, договір про який було укладено 24 вересня 1993 р. і згідно з яким планувалось утворення загального економічного простору: загального ринку товарів, послуг, капіталів і робочої сили; митного та валютного союзу. Україна не підписала цього договору, зазначивши при цьому, що готова до співпраці зі створеною цим документом економічною спільнотою на основі окремої угоди, в якості асоційованого члена. Таке рішення українська сторона мотивувала тим, що асоційоване членство у будь-якій міжнародній організації передбачає здійснення співробітництва з урахуванням національних інтересів. Молдова ж дану угоду підписала [8]. При цьому Україна долучилась до Молдови й інших держав, підтримавши у 1995 р. ініційовану Молдовою Міжнародну робочу зустріч країн СНД і Балтії з питань розвитку регіональної торгівлі з метою інтеграції економік новостворених республік [12, арк. 4], а у 1999 р. – декларацію про основні напрямки розвитку СНД, серед яких вказано про необхідність створення зони вільної торгівлі між державами-підписантами [8]. Зрештою, 18 жовтня 2011 р. договір про зону вільної торгівлі було підписано 8 країнами Співдружності, серед яких Україна та Молдова. Договір, однак, мав рамковий характер і не був втілений у життя.

Важливим для України та Молдови було питання соціальної захищеності власних громадян, які працювали на території інших держав Співдружності. Тому у 1994 р. уряди України та Молдови долучилися до підписання угоди про співробітництво у галузі трудової міграції та соціального захисту трудящих-

мігрантів. Укладення такої угоди було викликано, перш за все, особливістю відносин з країнами колишнього Радянського Союзу, на території якого не лише існувала, але й планувалася у досить великих розмірах міграція населення, у т.ч. і трудова. З розпадом Радянського Союзу та створенням нових незалежних держав кількість українських і молдовських громадян, які проживали та працювали на території інших колишніх радянських республік, опинились за кордоном з невирішеними питаннями, пов'язаними з їх соціальним захистом. Згідно з цим документом, зокрема, сторонами-підписантами визнавалися дипломи про освіту, трудовий стаж і регулювався алгоритм укладання та розірвання трудового контракту.

Співдружність також велику увагу приділяла гуманітарній сфері співробітництва. Зокрема, Статут СНД передбачав створення єдиного інформаційного простору, що планувався як російськомовний і проросійський. На необхідності поширення на територіях пострадянських держав російськомовного теле- та радіо продукту було акцентовано увагу в уже згаданому ельцинському указі «Про затвердження стратегічного курсу Російської Федерації з державами-учасницями СНД» [24]. Українська сторона, не підписавши договір про заснування міжнародного інформаційного агентства СНД, долучалась до окремих документів про обмін інформацією між країнами пострадянського простору. Так, 18 вересня 2003 р. Україна та Молдова у числі інших держав (крім Туркменістану) підписали угоду про обмін інформацією про надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру, про інформаційну взаємодію при ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалому населенню [20]. Створення спільного інформаційного простору зі спільним використанням інформаційної структури, банку даних, каналів зв'язків, систем захисту та стандартів обміну інформацією Україна та Молдова справедливо розглядали як повернення до централізації, тому активності в інформаційній інтеграції не проявляли.

У цілому, інтенсивність інтеграції пострадянського простору у рамках Співдружності виявилась доволі низькою. Країни-учасниці, підписавши у перші роки існування Співдружності (1991-1995 рр.) багато рамкових документів, поступово втрачали до них інтерес і не імплементували у власне законодавство. Так сталось, наприклад, з угодою про заснування Міждержавного банку (підписана 22 січня 1993 р.), який мав би забезпечувати

кореспондентські розрахунки на теренах СНД. Внаслідок утворення національних грошових систем і здійснення міжнародних платежів через комерційні банки діяльність Міждержавного банку втратила свою значимість та актуальність [5, арк. 97-98].

Часто документи, що продукувались країнами-учасницями СНД, були підготовлені поспіхом і неналежним чином, досить часто не враховувався міжнародний досвід. Наприклад, у 1995 р. була спроба укласти Конвенцію з прав та основних свобод людини у рамках СНД, при цьому ініціатори проігнорували той факт, що більшість з країн Співдружності уже брали безпосередню участь у широкому комплексі угод у галузі прав людини, вироблених у рамках ООН [5, арк. 16]. Частково низький рівень ефективності співпраці України та Молдови у рамках СНД можна пояснити тим, що обидві держави з самого початку утворення Співдружності виступали проти перетворення її у наддержавну чи державоподібну структуру, розглядаючи СНД передусім як механізм мирного та демократичного вирішення всіх проблем, пов'язаних з розпадом СРСР, як форум для багатосторонніх переговорів і консультацій з питань, що є спільними для держав, утворених на геополітичному просторі колишнього СРСР.

У 1998 р. за ініціативи Президента Казахстану Н. Назарбаєва було зроблено спробу реформувати СНД. Зокрема, було проведено ревізію підписаних у рамках Співдружності документів, більшість з яких не мали жодного практичного значення. Основною ж метою реформування стало практичне втілення ідеї єдиного економічного простору. При цьому навіть серед російських експертів виникли великі сумніви щодо можливості ефективної діяльності СНД навіть за умов реформування. Газета «International Herald Tribune» (міжнародна версія «The New York Times») у матеріалі від 29.04.1998 р. наводила такі вислови: «СНД не стала чимось реальним чи об'єктивно необхідним. Справжнє ставлення лідерів СНД: робити вигляд, що СНД існує, й у всьому діяти так, наче вона не існує» (ТАРС); «СНД клінічно мертва» (Ю. Шишков, ІММО) [13, арк. 62]. А Президент Білорусі А. Лукашенко, після безплідного Московського саміту, що відбувся того ж 1998 р., заявив: «СНД не рухається ні назад, ні вперед, вона перебуває у реанімації» [13, арк. 65].

Нині Співдружність Незалежних Держав переживає кризу та втрачає значення міждержавного інтеграційного об'єднання. Можна

відзначити дроблення СНД на самостійні групи країн за зовнішньополітичним спрямуванням – орієнтовані на Росію (Білорусь, Вірменія, Казахстан, Таджикистан, Киргизстан та Узбекистан) і країни прозахідної орієнтації (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова) [4, с. 240]. Україна та Молдова, як і більшість країн СНД, ніде не використовували офіційний прапор Співдружності.

Про активність України та Молдови у рамках СНД свідчать показники виконання внутрішньодержавних процедур з прийнятих документів у відсотковому співвідношенні від ратифікованих документів. Так, у період з 1997 по 2000 рр. Молдова підписала 143 документи у рамках Співдружності, з яких ратифікувала 96, тобто 78,1%; Україна ж за цей період підписала 115 документів, з них ратифікувала 85, тобто 64,3% [2, с. 93].

В останні роки стає очевидним послаблення зв'язків Молдови й України з СНД. Наприклад, починаючи з 2014 р. Молдова й Україна не брали участі у засіданнях Ради керівників державних інформаційних агентств СНД. Це пов'язано з постійним економічним тиском Москви на Молдову, підтримкою сепаратизму у Придністров'ї. У випадку України причиною є агресія Росії, що розпочалась у лютому 2014 р.

Згідно з Рішенням Ради голів держав СНД від 25 жовтня 2013 р. Україна була визначена головною у Співдружності на 2014 р. Проте анексія Росією Кримського півострова змусила Україну ініціювати невідкладне скликання 7 березня 2014 р. у Києві позачергового засідання Ради міністрів закордонних справ СНД, метою якого мало б стати прийняття відповідної заяви РМЗС про ситуацію в окремих регіонах України, включаючи Автономну Республіку Крим. Але СНД, на відміну від інших міжнародних організацій, до яких входить Україна, усунулась від прийняття політичних рішень щодо відновлення територіальної цілісності України відповідно з низкою міжнародних документів, включаючи Гельсінський заключний акт і базові документи Співдружності. У зв'язку з цим Україна нотою МЗС України від 19 березня 2014 р. заявила про припинення головування у СНД в 2014 р., а починаючи з квітня того ж року звела до мінімуму свою участь у структурах Співдружності. Стало очевидним, що військова агресія Росії проти України робить безглуздим перебування України у складі Співдружності – інституції якої знаходяться під повним контролем РФ.

Отже, Україна та Молдова, бажаючи після

розпаду Радянського Союзу зберегти зв'язки з новими незалежними державами, розглядали СНД як міжнародний механізм багатосторонніх консультацій і переговорів, який мав би доповнювати процес формування якісно нових повномасштабних двосторонніх відносин між державами-учасницями. У першу чергу для цих країн Співдружність виступала як інструмент економічної співпраці за прикладом європейського «регіону вільної торгівлі», без надання організації наднаціональних ознак. Проте, варто зауважити, що на ефективність співробітництва України з Молдовою у рамках СНД впливала політика РФ, яка бажала повернути контроль над економічним життям на теренах пострадянського простору. Тому набагато ефективнішим виявилось економічне співробітництво у форматі двосторонніх договорів. На сьогодні СНД, як інститут співробітництва колишніх республік СРСР, свою місію виконав і вичерпав свої можливості.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів-Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с
2. Воробьев В. Этапы формирования Содружества независимых государств в 1990-е годы // Вестник Челябинского государственного университета. 2011. № 34. С. 90-96. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/etapy-formirovaniya-sodruzhestva-nezavisimyh-gosudarstv-v-1990-e-gody>
3. Горбулін В. Тези до другої річниці російської агресії проти України // Ukraine Crisis media center. 18.02.2016. URL: <http://uacrisis.org/ua/40347-gorbulin-tezy>
4. Грозин А. СНГ и ГУАМ // Центральная Азия и Кавказ (специальный выпуск). 2008. № 3-4 (57-58). С. 240-249.
5. Двосторонні міжнародні договори (Т. 2) 1995 р. // Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (ГДА МЗС). Ф.1. Оп.4. Спр.8024. 121 арк.
6. Декларация глав государств-участников СНГ об основных направлениях развития Содружества Независимых Государств // Верховна Рада України офіційний веб-портал. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_283
7. Держкомітет у справах охорони кордонів. Крим 1993 // ГДА МЗС. Ф.1. Оп.4. Спр.7010а. 252 арк.
8. Договор о создании Экономического союза // Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. URL: <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=257>
9. НАТО 1993 р. // ГДА МЗС. Ф.1 Оп.4. Спр.7074. 193 арк.
10. Ноти, пам'ятні записки і меморандуми 1994 р. // ГДА МЗС. Ф.8. Оп.152. Спр.8. 73 арк.
11. Огляди ЗМІ 1996 р. // ГДА МЗС. Ф.8. Оп.152. Спр.21.

148 арк.

12. Огляди преси 1995 р. // ГДА МЗС. Ф.8. Оп.152. Спр.15. 123 арк.
13. Огляди преси та інші інформаційні матеріали, отримані від закордонних установ України (Т. 1) 1998 р. // ГДА МЗС. Ф.1 Оп.4. Спр.9632 182 арк.
14. Політичні питання (загальне) 1995 р. // ГДА МЗС. Ф.8. Оп.152. Спр.17. 195 арк.
15. Протокол між Урядом України й Урядом Республіки Молдова про забезпечення пільгових умов перевезень швидкопсувної сільгосппродукції в Україну і транзит через територію України в інші країни СНД // Верховна Рада України офіційний веб-портал. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/498_114
16. СНД 1993 р. // ГДА МЗС. Ф.1. Оп.4. Спр.7007. 158 арк.
17. СНД 1996 р. // ГДА МЗС. Ф.1. Оп.4. Спр.8324. 138 арк.
18. СНД. Листування з політичних питань 1992 р. // ГДА МЗС. Ф.1. Оп.2. Спр.6876. 31 арк.
19. Соглашение между государствами – участниками Содружества Независимых Государств по Стратегическим силам // Интернет-портал СНГ. URL: <http://www.e-cis.info/page.php?id=20663>
20. Соглашение об обмене информацией о чрезвычайных ситуациях природного и техногенного характера, об информационном взаимодействии при ликвидации их последствий и оказании помощи пострадавшему населению // Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. URL: <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1451>
21. Соглашение о создании межгосударственного Евроазиатского объединения угля и металла // Верховна Рада України офіційний веб-портал. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_039
22. Соглашение о создании Содружества Независимых Государств // Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. URL: <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=1>
23. Угода про проведення погодженої політики в галузі транзиту природного газу // Верховна Рада України офіційний веб-портал. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_067
24. Указ Президента Российской Федерации Об утверждении Стратегического курса Российской Федерации с государствами – участниками Содружества Независимых Государств // Сайт Президента Российской Федерации. URL: <http://kremlin.ru/acts/bank/8307>
25. Устав Содружества Независимых Государств // Единый реестр правовых актов и других документов Содружества Независимых Государств. URL: <http://cis.minsk.by/reestr/ru/index.html#reestr/view/text?doc=187>
26. Шишкина О.В. Конкуренция России и ЕС как ключевых внешнеполитических партнеров Белоруссии, Молдавии, Украины // Конкуренция и конфликтность в мировой экономике и политике (Мировое развитие. Вып. 10) / Отв. ред. Ю.Д. Квашнин, Н.В. Тоганова, С.В. Уткин. Москва: ИМЭМО РАН. 2013. С. 127-133.

Вишня Ирина *Участь і взаємодія України та Молдови в інтеграційних об'єднаннях пострадянського простору (на прикладі СНД)*

У статті описано українсько-молдовські зв'язки через діяльність у Співдружності Незалежних Держав як прикладу інтеграційного об'єднання пострадянського простору. Окреслено мотиви утворення СНД та основні сфери діяльності об'єднання. Вказано на ініціативи СНД, в яких брали участь Україна та Молдова, а також проведено порівняльний аналіз діяльності обох держав у Співдружності, зроблено висновки на основі цього аналізу.

Ключові слова: Україна, Республіка Молдова, інтеграція, пострадянський простір, СНД

Вишня Ирина *Участие и взаимодействие Украины и Молдовы в интеграционных объединениях постсоветского пространства (на примере СНГ)*

В статье описаны украинско-молдавские отношения через деятельность в Содружестве Независимых Государств как примера интеграционного объединения на постсоветском пространстве. Определены мотивы образования СНГ и основные сферы деятельности этого объединения. Указано на инициативы СНГ, в которых принимали уча-

стие Украина и Молдова, а также проведен сравнительный анализ деятельности обоих государств в Содружестве, сделаны выводы на основе этого анализа.

Ключевые слова: Украина, Республика Молдова, интеграция, постсоветское пространство, СНГ

Vyshnia Iryna Participation and interaction of Ukraine and Moldova in post-Soviet space integration associations (on the example of CIS)

The article describes the Ukrainian-Moldovan relationship through the activities of the Commonwealth of Independent States as an example of the integration union of the post-Soviet space. Outlined are the motives for creation of the CIS for Ukraine and Moldova, including the development of independent states with preservation of the common economic space. Herewith the attention is paid to Russia's vision of the CIS as a reformed Soviet Union with centralized economic, political, military, and information spaces. The activity of Ukraine and Moldova in the CIS is analyzed. Emphasized is the fact that both states considered the CIS primarily as a common economic space, while not wishing to participate in other initiatives offered by Russia within the framework of the Commonwealth. Among such initiatives are the unification of the military potentials of the member states, the protection of the so-called the «external borders» of the CIS, the creation of a single information space, etc. At the same time, it was pointed out at the CIS initiatives in which Ukraine and Moldova participated. For example, it is the formation of the Eurasian Coal and Metal Association. It is indicated that recently weakening of relations between Ukraine and Moldova from the CIS is obvious. Conclusion – cooperation between Ukraine and Moldova within the framework of the CIS is less effective than the bilateral cooperation between above-mentioned countries. It is certain that by 2017 CIS reached the end of its potential as an institution of cooperation of the former Soviet republics.

Keywords: Ukraine, Moldova, integration, post-Soviet space, CIS

Рецензенти:

Тихонов А.К., д.і.н., професор

Шкляж Й.М., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 20.11.2017 р.